שני לוחות הברית — אות מ' מתון

לשון הגמרא במסכת ברכות פרק מי שמתו (כ, א) מתון מתון ארבע מאות זוזי שוה. זה התוכחת מוסר היה מרגלא בפומי' דקדוש ה' אבא מורי זלה"ה, שאל יבהל בשום מעשה הן גדול או קטן, רק ישים עצה בלבו ויהי' חכם רואה את הנולד. כי כל העושה בחפזון, על הרוב מקולקל. והסימן (תהלים קטז, יא) אמרתי בחפזי כל האדם כוזב. כלומר, כשעושה מעשיו בחפזי בלי מתון, אז כוזב, מלשון (ירמיה טו, יח) היו תהיה כמו אכזב. אשר לא יכזבו מימיו (ישעיה נח, יא). ואמר הפסוק (תהלים עה, ג) כי אקח מועד אני מישרים אשפוט, ולא דוקא משפט, אלא הוא הדין לכל הדברים אשר יעשה אותם האדם, יקח מועד ועת וזמן לכל חפץ להתבונן עליו טרם עשוהו:

ונתן אבא מורי זלה"ה סימן, (ישעיה ל, טו) בשובה ונחת תושעון. כשעושה ענייניו בנחת, וחושב מחשבות טרם עשוהו, זהו נושע. ולאו דוקא מעשה, אלא הוא הדין דיבור לא יצא שום דיבר מפיו לרעה, ואפילו לטובה, עד שיהרהר בתחילה תכליתו, ויראה את הנולד ממנו:

אמר החכם, המתון מגדל עוז, והמהירות פתח החרטה. אמר החכם, מי שרוכב במהירות אינו בטוח מהמכשול. אמר החכם, אתה יכול לעשות מה שלא עשית, יותר מהשיב מה שעוית. כלומר, אם במהירות עושה איזה ענין ועיוות, אז לא יוכל לתקן. אבל המעשה שהיה רוצה לעשות ולא עשאו, תיכף עדיין יוכל עשוהו אם הם טובים, על כן אל ימהר. אמר החכם, המתן ותנצל, מהר ותתחרט:

דוד המלך עליו השלום אמר, (תהלים קיט, נט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך. כך אמר דוד, כל דרך שהייתי חפץ לילך בה, וכל דבר שהייתי רוצה לעשות, הייתי מחשב בו בטרם שאעשנו אם היא טובה וישרה בעיני המקום ובעיני הבריותהגה"הכתב אבא מורי זלה"ה בצוואת יש נוחלין, קבלה ישנה, אם חפץ אדם לעשות איזה מעשה שיראה לו שיהיו רוח מקצת הבריות נוחה מזה וקצת אין נוחים מזה רק חפצים שלא יעשה המעשה ההוא, מכדי שקולים הם דעות בני אדם זה רוצה וזה אינו רוצה, טוב לו לאדם להיות בשב ואל תעשה, כי שב ואל תעשה בכל מקום עדיף:, הייתי עושה והולך בה. ואם נראית בעיני דרך לא סלולה, הייתי מניחה והולך, לפי שכל דבר יש לו שני דרכים, ומכח זה ואשיבה רגלי אל עדותיך לעולם. על כן ידבק האדם במדה זו ויעשנה טבע אצלו, שלא יעשה שום מעשה בעולם הן גדול או קטן, ולא שום דיבור בעולם, ואף ששומע חרפתו, לא ישיב עד שישים אל לבו ויתייעץ עם שכלו כדת מה לעשות, ויזכור בהשם יתברך ובתורתו הקדושה, וישים לנגד עיניו מדות תרומיות, ואז ילך לבטח דרכו ולא יכשל:

ולא זו בדבר הרשות שיעשה כן, אלא אפילו בדבר מצוה יעשה במתון. דהא ההוא עובדא דברכות (כ, א) שאמר עלה, מתון מתון ת' זוז שוה, היה לדבר מצוה ולקידוש השם, דרב אדא בר אהבה קרע מכבנתא מההיא אתתא דהוה לבישא בשוקא כסבור שהיא ישראלית, עיין שם:

והא דאמרינן (פסחים ד, א) דזריזין מקדימין למצוה, וצריך לעשותה בזריזות, זהו ענין מצוה שכבר היא מפורסמת ומושכלת אצלו, כגון לילך לבית הכנסת ולבית המדרש, וקיום כל מצות המעשיות שבתורה. אבל בדבר שצריך התבוננות, למשל מי שבדעתו ליתן כיס מלא מעות זה לחלק לעניים, ופגעו בו עניים, לא ימהר עד שיתבונן מתחלה איזה עני חשוב, והחשוב חשוב קודם, והכל לפי צרכיו המרובים, וכיוצא בזה הרבה. ומכל שכן וק"ו בדבר הרשות שלא יעשה מעשה או דבור עד שיקח מועד וישכיל, ובקל וחומר בנו של ק"ו אלף פעמים אם הוא מעשה או דבור של איסור, כגון הכאה או ריב ומחלוקת כיוצא בזה, שיהיה בשובה ונחת, ואל ימהר, ואז יבא שלום וינוח וישקוט כל ימיו ממכאובות, וימצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם:

נשלם אות המ"ם